

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного, адміністративного
та фінансового права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Господарське право»

на тему:

«Поняття та види кредиту. Кредитний договір»

Студента 3 курсу ПР - 31 групи

Галузь знань 0304 «Право»

Напрямок підготовки 6.030401 «Правознавство»

Комінко М.М.

Керівник: к.ю.н., доц. Вербіцька М.В.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ КРЕДИТУ	5
1.1. Поняття та ознаки кредиту	5
1.2. Теорії кредиту	8
РОЗДІЛ ІІ. ТЕОРЕТИКО - ПРАВОВІ АСПЕКТИ КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ	11
2.1. Істотні й інші умови кредитного договору	11
2.2. Сторони кредитного договору	14
2.3. Порядок укладення кредитного договору	16
РОЗДІЛ ІІІ. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНИХ ДОГОВОРІВ В УКРАЇНІ.....	20
3.1. Правові аспекти укладання кредитних договорів	20
3.2. Правове регулювання відносин за кредитним договором	23
3.3. Законодавчі колізії регулювання кредитних договорів в Україні....	26
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку економічної системи України кредитні відносини проникають у всі сфери господарської діяльності, опосередковують весь процес відтворення суспільного капіталу, глибоко проникають у сферу обміну, грошових відносин, сферу фінансів, а також у процес виробництва і споживання. Роль кредитних відносин як основи безперервності процесу відтворення, незважаючи на те, що їх неефективна організація банківськими та небанківськими фінансово-кредитними інституціями стала проявом світової фінансової кризи останніх років, залишається незмінно високою. Особливе значення кредиту обумовлюється і традиційною динамічністю кредитних операцій комерційних банків.

Кредиту та аспектам які всебічно його охоплюють була присвячена не одна тисяча наукових праць, проте віддаючи їм належне, ряд запитань пов'язаних з ними залишається до кінця невиясненими.

Так, ситуація, що склалася зараз у процесі укладання та виконання кредитних договорів свідчить про те, що учасники відносин недостатньо приділяють увагу важливим моментам укладення договору, що призводить до зростання кількості судових справ в даній сфері.

Актуальність досліджуваної проблематики підтверджується значною кількістю наукових праць, присвячених сутності та необхідності кредиту, в яких з різною мірою повноти висвітлені основні аспекти сутнісного кредиту. Дослідженням проблем сутності кредиту та кредитного договору присвячені праці таких зарубіжних та вітчизняних вчених, як А. Сміт, Д. Рікардо, А. Тюрго, Дж. Міль, В. Лексіс, Р. Міллер., О. Вовчак, Б. Івасіва, М. Савлука, С. Реверчука, А. Мороза, А. Поддєрьогіна, Гальчинський, М. Дем'яненко, Б. Івасів, М. Крупка, О. Лаврушин, І. Лютий, А. Мороз, М. Савлук, А. Селіщев, В. Тарасов та інші.

Метою курсової роботи є дослідження поняття та особливостей кредиту та кредитного договору.

Об'єктом дослідження є кредитний договір.

Предметом дослідження є особливості правового регулювання кредитних договорів.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні завдання:

- визначити поняття та основні ознаки кредиту;
- охарактеризувати теорії кредиту;
- дослідити істотні та інші умови кредитного договору;
- визначити сторони кредитного договору;
- проаналізувати правові аспекти укладання кредитних договорів;
- вивчити особливості правового регулювання відносин за кредитним договором;
- дослідити законодавчі колізії регулювання кредитних договорів в Україні.

Курсова робота складається із вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ КРЕДИТУ

1.1. Поняття та ознаки кредиту

У сучасній науці багато уваги приділяється дослідженню проблеми сутності кредиту. Загалом вітчизняні й зарубіжні економісти не мають щодо розуміння сутності “кредиту” єдиної позиції. В наукових роботах досить часто бачимо спроби окремих авторів наводити визначення кредиту через різні види економічних відносин.

Кредит – складна правова категорія. Зокрема, неоднозначне трактування спричиняє саме походження терміна «кредит». Одні вчені вважають, що термін «кредит» походить від латинського слова «creditum», що означає позичка, борг, інші – від латинського слова «credere» довіряти. Прихильники першого варіанту ототожнюють кредит з позичкою та рухом позичкового капіталу. На їхній погляд, «кредит слід трактувати як форму руху позичкового капіталу, що носить історичний характер і обумовлений певними потребами суспільства». Проте таке трактування кредитних відносин пов’язане з розглядом їх тільки як таких, що виникають між кредитором і позичальником виключно на грошовій основі [17, с.42].

Під кредитом розуміють економічні відносини з приводу передачі грошових коштів у тимчасове користування за плату і на основі повернення. Кредит виник на певному етапі розвитку людського суспільства. Поряд із появою грошей його винайдення вважають одним із найгеніальніших відкриттів людства. Причини його виникнення криються не у сфері виробництва, а у сфері обміну, де продавці товарів протистоять один одному як власники, як юридично самостійні особи [18, с.186].

Поняття «кредит» слід розглядати в широкому і вузькому сенсі. В широкому сенсі поняття «кредитні відносини» зводиться до позначення зобов'язань що виникають з кредитного договору, а також зобов'язання комерційного кредитування. Вищевказані типи позикових зобов'язань мають

особливі ознаки, які і дозволяють відрізнити їх від договору позики. У вузькому сенсі кредит, як правова категорія виступає лише в значенні банківського кредиту [10, с. 575-576].

Так, у статті 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від закріплено визначення банківського кредиту, а саме: це будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми [3].

Інші визначення категорії кредиту наводяться у вітчизняних та зарубіжних літературних джерелах. І. С. Гуцал подає таке визначення кредиту: "... термін, що широко вживається щодо операцій або станів, пов'язаних з позичанням грошей, як правило, на короткий термін"; зарубіжні економісти з цього приводу зазначають, що кредит – це "...надання товарів, послуг або коштів в обмін на обіцянку сплати в майбутньому", "...позика в грошовій або товарній формі, що надається кредитором позичальнику на умовах поверненості, частіше всього з виплатою позичальником процента за користування позикою". Ю. Е. Шенгер визначав кредит як "необхідну форму розпорядження державою суспільними фондами з метою розвитку соціалістичної економіки, що виражається в плановому, поверненому перерозподілі грошових коштів, обумовленому постійно відновлюваним кругообігом коштів господарства" [18, с. 187].

Економічною основою для появи кредиту став нерівномірний кругообіг основних засобів, тобто виникає потреба в поповненні оборотних коштів, придбанні основних засобів, запровадженні нових виробництв і прогресивних технологій. Його передумовою є наявність в одних суб'єктів господарювання тимчасово вільних коштів, а в інших – виникає додаткова потреба в них та наявність поточних або майбутніх доходів, що є основою виникнення кредитних відносин. Найбільш ефективно вирішення цієї

суперечності можливе за допомогою банківського кредиту, що призводить до перерозподілу капіталу між різними підприємствами та галузями економіки. Це є основною умовою виникнення кредитних відносин. Внаслідок взаємовідносин, які виникають між кредитором і позичальником одному із учасників притаманна заборгованість, яка характеризує специфіку кредитних відносин. За таких обставин кредит сприяє безперервності процесів виробництва і обігу [19, с.259].

За своєю сутністю кредит - це економічні відносини між економічними суб'єктами у зв'язку з передаванням один одному в тимчасове користування вільних коштів на засадах зворотності, оплатності та добровільності. Незалежно від грошової чи товарної форми надання кредиту він завжди має грошову природу.

На основі огляду літературних джерел та досліджуючи поставлену проблему бачимо, що ряд авторів користуються термінами “кредит”, “позичка” як синонімами, тобто розглядають зміст цих понять як підпорядкованість. Проте, використання цих понять як синонімів є хибним, незважаючи на те, що кредит і позичка взаємопов'язані, проте між цими термінами є суттєві відмінності, оскільки кредит не може бути “відносинами з приводу позички”. У кредитних відносинах слід повертати позичку, а не кредит, який не можна просто повернути. Позичка так само як і кредит заснована на передачі в тимчасове володіння вартості, проте позичка має інші умови використання цього права, ніж кредит. Оскільки позичка може мати як обмежений, так і необмежений термін, вона може мати різні форми оплати (дивіденди, відсотки, безвідсоткові позички) [19, с.261].

Отже, в економічній літературі немає єдиної думки щодо визначення суті кредиту. Вважаємо, що кредит визначає взаємовідносини між суб'єктами ринку з приводу позичання грошей та їх цільового використання, повернення з певною обумовленою договором між сторонами винагородою, що є відображенням прояву його сутності і якому притаманні високий ступінь ризику і мала дохідність у процесі обігу.

1.2. Теорії кредиту

Кредит, як і гроші, - одна з найдавніших економічних категорій. Кредит виник у ті далекі часи, коли почали розвиватися виробництво і обмін товарів. Кредитні відносини охоплювали широкі верстви населення, всі соціальні групи, зумовлюючи між ними гострі суперечності і тим самим прискорювали розвиток суспільного виробництва. Тому явище кредиту завжди привертало до себе увагу мислителів різних народів. У контексті історії економічних вчень найчастіше розглядають натуралістичну та капіталотворчу теорії кредиту, які сформувалися під впливом традицій різних економічних течій.

Основоположниками натуралістичної теорії кредиту були такі класики політичної економії як А. Сміт, А. Тюрго, Д. Рікардо, А. Сміт, Дж. Міль і Д. Рікардо, які вважали, що об'єктом кредиту є капітал у його речовій формі, а не позичковий капітал. Гроші, які позичаються, – це лише технічний засіб перенесення реального капіталу від одного економічного агента до іншого для використання фактично наявного капіталу; кредит не створює капітал, він тільки визначає, як цей капітал буде застосований. Суть натуралістичної теорії кредиту передбачає такі положення: об'єктом кредиту стає тимчасово вільний капітал у вигляді натуральних речових благ, які можуть бути позичені одним економічним агентом іншому; кредит – не форма руху матеріальних благ, а тому роль кредиту полягає в перерозподілі цих благ у суспільстві; позичковий капітал є реальним капіталом, тобто капіталом у речовій формі; банки виступають лише як посередники в кредитуванні, спочатку акумулюючи вільні кошти, а потім розміщуючи їх у позику; пасивні операції є первинними порівняно з активними. Серед вітчизняних науковців активним прихильником натуралістичної теорії кредиту є Л.В. Федорович. Розглядаючи походження й економічне значення кредиту, вчений, з одного боку, визначає, що кредитні відносини виникли внаслідок еволюції виробництва й обміну, а з іншого – наголошує, що кредит лише доповнює грошовий обіг [18, с. 186].

У світовому масштабі систематизація знань про кредит вперше відбулася в рамках натуралістичної теорії кредиту, яка незважаючи на окремі недоліки та обмеження, створила основу для подальших багатоаспектних досліджень кредиту. Внаслідок удосконалення економічної думки, з часом виникла можливість нівелювати недоліки натуралістичної теорії кредиту, відбувся перехід на якісно новий рівень досліджень кредиту, сформувалися ключові положення капіталотворчої теорії кредиту. Розширене відтворення та розвиток виробництва сприяли подальшій еволюції теорій кредиту, сформувалися експансіоністська, кейнсіанська, монетаристська, а згодом фондова та перерозподільна теорії. Важливим аспектом взаємодії ключових теорій кредиту є перехід світових досліджень на рівень вітчизняної економіки, їх пристосування до вітчизняних умов господарювання, що сприяло формулюванню авторських визначень кредиту [8, с.34].

Основоположником капіталотворчої теорії кредиту був англійський економіст Дж. Ло. Згідно з його поглядами кредит не залежить від процесу відтворення і відіграє важливу роль в розвитку економіки. Поняття кредиту поєднувалося з грошми й багатством. На думку Ло, за допомогою кредиту можна залучити і привести в рух усі невикористані виробничі можливості країни, створити багатство й капітал.

Суть капіталотворчої теорії кредиту визначається такими основними положеннями: кредит, як і гроші, є безпосередньо капіталом, багатством, а тому розширення кредиту означає нагромадження капіталу; банки – це не посередники у здійсненні кредитних операцій, а "фабрики кредиту", творці капіталу; активні операції є первинними щодо пасивних; кредит відіграє домінуючу роль у розвитку економіки. Українські вчені, котрі були прихильниками капіталотворчої теорії кредиту, намагались передусім з'ясувати причини виникнення та суть цього економічного феномена. Так, М.І. Туган-Барановський наголошував на тому, що "без сумніву, кредит розвиває продуктивні сили країни і являє собою великий крок вперед в плані організації товарного обміну. Кредитний обмін являє собою таке ж

удосконалення обміну, як і грошовий по відношенню до натурального" [18, с. 187].

Отже, в умовах сучасності необхідним є пристосування теоретичних висновків класиків політичної економії стосовно сутності кредиту. Огляд двох основних теорій з сучасних позицій дозволяє зробити певні висновки. Кредит, з одного боку, не є пасивною "служницею" економіки, яка виконує підсобну роль забезпечення матеріального кругообігу (так само як і фінанси). Однак кредит об'єктивно не є і провідною силою і ключовим фактором економічного розвитку, що діє автономно, у відриві від матеріального виробництва. Істина полягає в тому, що кредит є системою економічних відносин, що виникли на основі матеріального виробництва і сприяють зростанню ефективності економіки на базі концентрації і централізації позичкового капіталу. Це чітко проявляється у функціях і законах кредиту.

РОЗДІЛ II. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ

2.1. Істотні й інші умови кредитного договору

Практична реалізація кредитного процесу, послідовного провадження всіх етапів кредитування відбувається за умови ініціації кредитних відносин суб'єктами ринку і взаємоузгодженості між банком та позичальником у рамках укладання кредитного договору. Кредитний договір, укладений між банком (кредитором) та суб'єктом підприємницької діяльності (позичальником), визначає правові й економічні умови кредитної угоди і є юридичним документом, усі пункти якого обов'язкові до виконання сторонами, котрі його підписали. Кредитний договір – угода, за якою одна сторона (позичкодавець) надає під відповідне забезпечення другій стороні (позичальникові) гроші, а позичальник зобов'язується повернути борг у встановлений термін і сплатити за це відсотки [13, с. 167].

За своєю структурою кредитний договір має включати такі складові:

- преамбулу, в якій зазначаються найменування сторін та їх організаційно- правова форма;
- предмет і суму договору; (уточнюється мета кредиту, його сума, строк надання позики, величина річних відсотків; указується номер і дата договору);
- умови забезпечення кредиту вказується конкретно: договір застави, договір поруки (гарантія), цінні папери або інші документи; зазначається, що кредит, наданий банком, забезпечується всім належним позичальникові майном і коштами);
- порядок надання і погашення позики (розкривається конкретний механізм видачі і погашення позики із зазначенням терміну); зобов'язання банку і позичальника (банк зобов'язується відкрити
- позичальникові певний (вказується номер) позичковий

рахунок для видачі кредиту; позичальник зобов'язується використати кредит на зазначені у договорі цілі та забезпечити повернення одержаного кредиту і сплату нарахованих відсотків із свого поточного рахунка у встановлені строки відповідно до строкових зобов'язань;

- права банку і позичальника (банк має право у разі недотримання позичальником умов договору розірвати його і достроково стягнути кредит зі сплатою штрафу — вказується розмір штрафу у відсотках до суми позички позичальник має право достроково розірвати договір, повністю повернувши одержаний кредит, включаючи відсотки за його користування, попередньо повідомивши про це банк);

- санкції у разі невиконання умов договору;

- порядок розгляду спірних питань (вони вирішуються згідно з чинним законодавством в арбітражному порядку);

- особливі умови (наприклад порядок внесення змін у договір; зміни у договорі оформляються додатковою угодою сторін);

- строк дії договору (строк дії кредитного договору встановлюється з дня надання кредиту і до повного погашення позики та відсотків за нею);

- юридичні адреси та реквізити сторін;

- підписи сторін [10, с. 577].

Досить часто на практиці виникають проблеми щодо визначення істотних умов кредитного договору (як позичальників, так і переважно кредиторів) та впливу державної регламентації на визначення цих умов. Стаття 345 Господарського кодексу України (далі – ГК України) наводить їх перелік. Це мета, сума і строк кредиту, умови й порядок його видачі й погашення, види забезпечення зобов'язань позичальника, відсоткові ставки, порядок плати за кредит, обов'язки, права й відповідальність сторін стосовно видачі й погашення кредиту [1]. Хоча законодавець не визначає їх як істотні. Також слід відмітити, що при визначенні істотних умов договору банківського кредиту варто також враховувати основні засади

кредитування, викладені в його принципах, але у чинному законодавстві не закріплено таких принципів, які можна було б вільно взяти за основу, оскільки Положення про кредитування втратило чинність згідно з Постановою Правління Нацбанку України від 18.02.2004 р. Наявність цього Положення давала змогу відносити до істотних умов забезпеченість, повернення, строковість, платність, цільову спрямованість. Проте ще під час дії цього Положення віднесення деяких умов до істотних не було можливим за міжбанківськими бланковими договорами. Наразі найбільш нагальною потребою є законодавче закріплення як істотної умови договору банківського кредиту перевірки кредитоспроможності позичальників та наявність забезпечення кредитів [12, с. 20].

Зазвичай кредитні організації використовують розроблені ними типові форми даних договорів, внести зміни до яких досить важко. Тобто від самого початку виникнення правовідносин між кредитором та позичальником кредитний договір є кабальним для позичальника. Іноді такі формуляри або стандартні бланки договору набувають для позичальника характеру договору приєднання, який підлягає регулюванню ст. 634 Цивільного кодексу України (далі - ЦК України). Крім того, під час відкриття кредитної лінії, що створює обов'язок банку надати позичальнику суми кредиту частинами в рамках обумовленого ліміту, оформляються строкові зобов'язання, які передбачають боргові межі щодо окремої порції позики. Досить часто кредитний договір укладають шляхом складання одного документа, підписаного сторонами, іншими правовими актами або угодою сторін, що можуть установлювати додаткові вимоги до форми кредитного договору [16, с. 20].

У кредитному договорі обов'язково має бути зазначено попередні умови надання кредиту (оформлення застав, гарантій, поруки, фінансованих договорів або контрактів, відкриття акредитивів під час фінансування експортних проектів та ін.).

2.2. Сторони кредитного договору

Кредит постає як передання в тимчасове користування матеріальних цінностей у грошовій формі, створюючи стосунки між кредитором і позичальником з приводу руху вартості. Кредитор – суб'єкт кредитних відносин, який надає гроші в тимчасове користування з метою отримання прибутку у вигляді позичкового відсотка. Позичальник – суб'єкт кредитної угоди, отримувач позики. Кредитор акумулює і розміщує в позику вільні ресурси, позичальник використовує отримані кошти в господарській діяльності [20, с. 401].

Так, суб'єктами кредитних відносин виступають кредитордавець та позичальник. Відповідно статті 1054 ЦК України кредитором може бути банк або інша фінансова установа. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» містить поняття фінансової установи, відповідно норм якого фінансова установа (в тому числі і кредитна установа) є юридичною особою, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг та яка внесена до відповідного реєстру у порядку, встановленому законом [4]. До фінансових установ відносять банки, кредитні спілки, лізингові компанії, довірчі товариства, ломбарди, страхові компанії, інвестиційні фонди установи накопичувального пенсійного забезпечення, компанії та інші юридичні особи, які відповідно до чинного законодавства надають фінансові послуги.

Згідно зі статтею 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність» без отримання банківської ліцензії не дозволяється здійснювати одночасно діяльність по залученню вкладів та інших коштів, що підлягають поверненню, і наданню кредитів, а також вести рахунки [3]. Особи, які визнані винними у здійсненні банківської діяльності без банківської ліцензії, несуть кримінальну, адміністративну чи цивільну відповідальність згідно із законодавством України. Таким чином, юридична особа не може надати

кредит іншій особі без одержання спеціального дозволу - ліцензії, а фізична особа взагалі не має права надавати кредит.

Кредитором в кредитному зобов'язанні можуть бути: банк (банківський кредит), в ролі кредитора виступають не спеціалізовані кредитнофінансові організації, а будь-які юридичні особи, пов'язані з виробництвом або реалізацією товарів або послуг (комерційний кредит), спеціалізовані кредитні організації, так і будь-які юридичні особи, що здійснюють реалізацію товарів або послуг (споживчий кредит), держава (державний кредит). Боржником можуть бути держава, юридичні та фізичні особи [10, с. 576].

Особливі вимоги до позичальника в законодавстві відсутні, можливість або неможливість бути учасником правовідносин визначається лише правосуб'єктністю конкретного позичальника. Позичальниками можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. однак не викликає сумнівів, що позичальник повинен бути кредитоспроможним, тобто мати економічну можливість повернути кредит [5, с. 118].

Вважається, що для характеристики кредитного договору істотним є питання про те, якою мірою юридично пов'язані, з однієї сторони, кредитодавець своїм зобов'язанням надати кредит, та з другої – позичальник своїм зобов'язанням прийняти надане кредитодавцем. Обов'язок передати кредит підлягає виконанню кредитодавцем на умовах, визначених договором, а в разі порушення цього обов'язку він несе перед боржником (позичальником) відповідальність, встановлену законом і договором. Виконання такого обов'язку тягне за собою початок нарахування відсотків за надану грошову суму, що є однією з підстав для витребування повернення даної суми кредитодавцем. Відмова кредитодавця від виконання цього обов'язку допускається за наявності обставин, які свідчать про те, що надана позичальникові сума не буде своєчасно повернута (ч. 1 ст. 1056 ЦК України) [2].

Як вже зазначалось, в літературі зазначається, що суб'єктами кредиту є кредитор та позичальник. Втім, важко назвати такий підхід кращим,

зважаючи на наявність все-таки деяких відмінностей в подібних поглядах. По перше, неузгодженість назв суб'єктів є підставою для визначення їх ще як позикодавця (або нозичкодавця чи кредитодавця) та кредитоодержувача (іноді - боржника, рідше дебітора). По-друге, з морфологічної точки зору суб'єкти вказані в однині, але їх може бути й множина, наприклад, декілька кредиторів при синдикативному або консорціумному кредиті, чи позичальників при авальному або акцептному тощо. По-третє, у літературі висловлюється думка, що у багатосторонніх кредитних договорах суб'єктів господарювання поряд з наведеними також можуть виступати наприклад, страховики, гаранті, поручителі та інші суб'єкти договірних правовідносин. По-четверте, іноді прямо у визначенні кредиту наводиться диференціація його суб'єктів, наприклад, за їх правом власності (фізичні, юридичні особи та держава) або за місцезнаходженням (резиденти та нерезиденти) тощо [6, с. 52-53].

Отже, суб'єктами кредитних правовідносин можуть виступати особи з двох боків – кредитодавця та позичальника. з боку кредитодавця суб'єктами правовідносин виступають лише банки або інші кредитні установи, а з боку позичальника – підприємства, організації, громадяни тощо. включення опосередкованих суб'єктів (поручителів, гарантів) до переліку суб'єктів кредитування, у зв'язку з наявністю в них юридичної зацікавленості в належному виконанні позичальником своїх зобов'язань за кредитним договором, є безпідставним, оскільки їх права та обов'язки виникають не із кредитного договору, а з договору поруки чи гарантії.

2.3. Порядок укладення кредитного договору

Практична реалізація кредитного процесу, послідовного провадження всіх етапів кредитування відбувається за умови ініціації кредитних відносин суб'єктами ринку і взаємоузгодженості між банком та позичальником у рамках укладання кредитного договору. Кредитний договір, укладений між

банком (кредитором) та суб'єктом підприємницької діяльності (позичальником), визначає правові й економічні умови кредитної угоди і є юридичним документом, усі пункти якого обов'язкові до виконання сторонами, котрі його підписали. Кредитний договір – угода, за якою одна сторона (позичкодавець) надає під відповідне забезпечення другій стороні (позичальникові) гроші, а позичальник зобов'язується повернути борг у встановлений термін і сплатити за це відсотки. У цьому договорі сторонами виступають банк, установа і клієнт. Кредитний договір укладають на підставі вільного волевиявлення сторін [13, с. 167].

Укладення кредитного договору між банком і позичальником – досить складний процес, який включає здійснення правової експертизи документації позичальника та визначення всіх умов майбутньої кредитної операції. Головна вимога до змісту кредитного договору полягає у тому, щоб він містив такі юридичні норми, які давали би змогу регулювати весь комплекс взаємозв'язків банку з клієнтом (позичальником). У банківській практиці використовуються типові форми кредитних договорів стосовно різних видів кредитів, які розробляються банками самостійно та затверджуються у відповідних внутрішньобанківських положеннях. Конкретний зміст кредитного договору і перелік усіх умов кредитної операції визначаються за згодою сторін. У кожному конкретному випадку зміст кредитного договору пристосовується до особливостей позичальника, враховує специфіку його фінансово-господарської діяльності.

Пропозицію укласти договір (оферту) може зробити кожна із сторін майбутнього договору. Пропозиція укласти договір має містити істотні умови договору і виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття. Відповідь особи, якій адресована пропозиція укласти договір, про її прийняття (акцепт) повинна бути повною і безумовною. Якщо особа, яка одержала пропозицію укласти договір, у межах строку для відповіді вчинила дію відповідно до вказаних у пропозиції умов договору (відвантажила товари, надала послуги, виконала роботи, сплатила

відповідну суму грошей тощо), яка засвідчує її бажання укласти договір, ця дія є прийняттям пропозиції, якщо інше не вказане в пропозиції укласти договір або не встановлено законом. Особа, яка прийняла пропозицію, може відкликати свою відповідь про її прийняття до моменту або в момент одержання нею відповіді про прийняття пропозиції.

В процесі укладання кредитної угоди можна виокремити чотири основних принципи, на яких має базуватися кожен кредитний договір: 1) міцна правова основа; 2) добровільність вступу в угоду; 3) взаємна зацікавленість кожної із сторін одна в одній; 4) узгодженість умов угоди [13, с. 168].

Процедура організації процесу кредитування включає такі етапи:

I етап. Особа, яка має на меті одержати кредит, звертається до установи, що має необхідні документи для видачі кредитів та дозвіл на вчинення таких дій, із заявою та необхідним пакетом документів.

II етап. Банк або інша фінансова установа отримує документи від особи, яка бажає отримати кредит для розгляду та надання попередніх висновків щодо повноти та дійсності поданих документів й інформації, на основі яких вирішується питання про надання кредитних коштів.

III етап. На підставі перевірки та погодження одержаної інформації, кредитний проект передають на розгляд кредитної комісії або кредитного комітету для колегіального прийняття рішення щодо видачі кредитних коштів повністю чи частково, а також щодо необхідності забезпечення виконання кредитного зобов'язання або повної відмови у такій видачі.

IV етап. На підставі прийнятого рішення, сторони досягають згоди по всіх умов процесу кредитування та підписують кредитний договір, після чого кредитодавець передає позичальнику кредитні гроші в користування з встановленою відсотковою ставкою.

V етап. У разі недостатньої платоспроможності позичальника, кредитна установа може прийняти рішення про забезпечення виконання зобов'язання,

укладаючи з позичальником договір застави чи іпотеки майна або підписуючи договір поруки з третьою особою [17, с. 366]

Після цього сторони приступають до виконання умов договору.

Важливим етапом процесу кредитування є переддоговірні відносини між банком і позичальником, які слід визначити як їх взаємні зобов'язання з приводу можливості укладення кредитного договору, що спрямовані на забезпечення передумов погашення потенційним позичальником кредиту. Правове врегулювання порядку виникнення переддоговірних відносин можливо здійснити шляхом нормативного закріплення вимог щодо їх основних етапів, зокрема: а) попередні переговори щодо можливості надання кредиту; б) подання позичальником в банк заяви та інших документів на отримання кредиту; в) визначення правоздатності та повноважень позичальника; г) оцінка банком кредитоспроможності позичальника та ефективності об'єкту кредитування; д) перевірка запропонованого позичальником забезпечення за кредитним договором; ж) аналіз кредитної історії і ділової репутації позичальника; з) оцінка кредитних ризиків, пов'язаних з наданням кредиту; е) згода або відмова банку на надання кредиту [9, с.92].

Договір укладається строком на один рік або більш тривалий термін, якщо клієнт користується кредитами постійно або об'єктом кредитування є основні засоби, чина більш короткий термін при тимчасовій потребі в коштах або наданні окремого кредиту. Кредитний договір вступає в силу з дати надання такого кредиту позичальнику і діє до повного погашення кредиту та сплати відсотків за його користування.

РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНИХ ДОГОВОРІВ В УКРАЇНІ

3.1. Правові аспекти укладання кредитних договорів

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» відносини банку з клієнтом регулюються законодавством України, нормативно-правовими актами Національного банку України та угодами (договорами) між клієнтом та банком. Враховуючи те, що кредитні правовідносини виникають на основі двосторонніх договорів, що містять взаємні права і обов'язки сторін і поєднують правову і економічну природу, надто важливими є умови дійсності цих угод. Відповідно до ст. 638 Цивільного Кодексу України, яка дублюється ч. 2 ст. 180 Господарського кодексу України договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору.

Отже, першою вимогою до чинності кредитного договору є погодження сторонами усіх істотних умов кредитного договору. Вони встановлюються наступними нормативно-правовими актами: 1) Цивільним Кодексом України (статті 1048-1052, 1054); 2) Господарським Кодексом України (ст. 345); 3) Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (ст. 6).

При цьому банк як сторона договору повинен додатково дотримуватися вимог статті 49 «Кредитні операції» закону України «Про банки і банківську діяльність»: «Банк зобов'язаний при наданні кредитів додержуватись основних принципів кредитування, у тому числі перевіряти кредитоспроможність позичальників та наявність забезпечення кредитів, додержуватись встановлених Національним банком України вимог щодо концентрації ризиків. Банк не може надавати кредити під процент, ставка якого є нижчою від процентної ставки за кредитами, які бере сам банк, і

процентної ставки, що виплачується ним по депозитах. Виняток можна робити лише у разі, якщо при здійсненні такої операції банк не матиме збитків» [3].

По-друге, кредитний договір має укладатися обов'язково у письмовій формі. Він повинен підписуватися особами, належним чином уповноваженими на це установчими документами, довіреністю і скріплюється печатками. При чому недодержання письмової форми тягне його нікчемність та не створює ніяких правових наслідків.

По-третє, учасники кредитних правовідносин повинні мати необхідний об'єм цивільної дієздатності. Відповідно до статей 91, 92 Цивільного Кодексу України правоздатність юридичної особи виникає з моменту її створення, а набуває вона прав і обов'язків через свої органи, які діють у відповідності з установчими документами і законом. У відповідності зі ст. 34 ЦК України повну цивільну дієздатність має фізична особа, що досягла 18 років (загальні умови) [2].

По-четверте, сторони у порядку, встановленому статтями 641-646 ЦК України та ст. 181 ГК України погоджують вищезазначені істотні умови договору. Пропозицію укласти договір (оферту) може зробити кожна із сторін майбутнього договору.

По-п'яте, волевиявлення учасників угоди повинно бути вільним і відповідати їх внутрішній волі. Добровільність укладення кредитного договору виявляється у вільному обранні банку, до якого звертається клієнт, а також вирішення з банком питання про можливість оформлення відносин з цим клієнтом; добровільне погодження майбутніх прав і обов'язків сторін у рамках закону.

По-шосте, враховуючи підвищений ризик проведення кредитування, варто передбачити у договорі механізм забезпечення виконання позичальником своїх зобов'язань. Найбільш оптимальними формами слугують застава (іпотека) та банківська гарантія. Правовою основою їх застосування слугують: Цивільний та Земельний кодекси України, закони

України «Про заставу», «Про іпотеку», «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати», «Про іпотечні облігації» [11, с. 36-38].

У разі, якщо в процесі реалізації взаємних прав і обов'язків за договором у однієї із сторін виникне обґрунтоване бажання змінити одну з істотних умов ця сторона повинна враховувати наступне. Відповідно до правил, закріплених у статтях 651-654 ЦК України та ст. 188 ГК України зміна та розірвання господарських договорів в односторонньому порядку не допускаються, якщо інше не передбачено законом або договором. Сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати договір, повинна надіслати пропозиції про це другій стороні за договором. Сторона, яка одержала пропозицію про зміну чи розірвання договору, у двадцятиденний строк після одержання пропозиції повідомляє другу сторону про результати її розгляду. У разі якщо сторони не досягли згоди щодо зміни (розірвання) договору або у разі недержання відповіді у встановлений строк з урахуванням часу поштового обігу, заінтересована сторона має право передати спір на вирішення суду [21, с. 109].

При укладенні кредитних угод, як свідчить досвід клієнти досить часто не приділяють уваги санкціям за невиконання умов договору, що зумовлює негативні наслідки для останніх. Тому при підписанні угоди варто звернути на це особливу увагу, запропонувавши окремі пропозиції по їх зміні, реалізуючі своє право на свободу договору.

Отже, погоджені у встановленому порядку та письмовій формі істотні умови кредитного договору гарантують дійсність укладеної між сторонами угоди. Зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог ГК України, актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

3.2. Правове регулювання відносин за кредитним договором

З економічних позицій кредит можна охарактеризувати як суспільні відносини між кредитором і позичальником з приводу зворотного руху вартості, в яких відбувається передача кредитором позиченої вартості позичальникові на засадах зворотності й в інтересах суспільних потреб.

Кредитні правовідносини - це врегульовані нормами права самостійного виду відносини, що виникають при перерозподілі матеріальних фондів між учасниками майнового обороту з приводу надання коштів або товарно-матеріальних цінностей на певний строк або з відстрочкою платежу на умовах зворотності і платності у вигляді відсотків по кредиту [14, с. 108].

В Україні правове регулювання відносин щодо кредитування нині здійснюється на підставі різних нормативно-правових актів, які не відповідають вимогам сьогодення та не забезпечують стає функціонування та вдосконалення банківської системи, її позитивного впливу на розвиток економіки України.

Елементами кредитних правовідносин, як і будь-яких інших відносин є: суб'єкти, об'єкти і зміст конкретних відносин.

Суб'єктами кредитних правовідносин є особи, що вступають у відносини з приводу тимчасового запозичення вартості в грошовій або товарній формі.

Об'єкти кредитних правовідносин слід розглядати з позиції розмежування об'єкта кредитування і об'єкта правовідношення. Об'єкт кредитування - витрати, потреби, кредитування яких не заборонене законом, але ці витрати на виробничі процеси або передачу-отримання грошових коштів не можна вважати об'єктом кредитного правовідношення. Витрати не залежать від наявності правовідносин, ці потреби задовольняються за рахунок різних джерел, не тільки кредитів, а дії сторін є засобом реалізації змісту кредитного правовідношення, а не їх об'єктом. Об'єктом кредитного правовідношення виступає позиковий капітал, який при відособленні від

промислового втілюється в грошовій формі, або, зливаючись з промисловим з метою прискорення реалізації товарів (і втіленого в них прибутку), виступає в товарній формі [15, с. 425].

Зміст кредитних правовідносин складають права та обов'язки сторін конкретних відносин, а також взаємодія кредитодавця і позичальника, що відображає суть, ознаки, економічну і правову природу кредитних відносин.

Відносини за кредитним договором поділяються на певні групи:

1. залежно від загальноприйнятих груп класифікації цивільно-правових відносин відносини за кредитним договором є: відносними, регулятивними, зобов'язальними, активними, строковими, майновими;

2. залежно від виду кредиту, який надається, вказані відносини поділяються на:

а) відносини, які виникають у зв'язку з наданням чи отриманням комерційного кредиту;

б) відносини щодо банківського кредитування;

в) відносини щодо міжнародного кредиту;

г) відносини щодо державного кредиту;

3. залежно від специфіки відносини за кредитним договором поділяються на відносини, в яких позичальником виступає фізична особа, юридична особа, незалежно від організаційно-правової форми; банківські установи та небанківські фінансово-кредитні установи (кредитні спілки, ломбарди) та держава;

4. за строком дії кредитного договору відносини поділяються на короткострокові, середньострокові, довгострокові.

Належне виконання зобов'язань передбачає, що сторони, які беруть участь у правовідносинах, виконують належним чином покладені на них обов'язки у точній відповідності до чинного законодавства. У літературі існують різні класифікаційні ознаки способів забезпечення виконання зобов'язань. Розрізняють такі способи: зобов'язально-правові, до яких належать неустойка, порука, гарантія і завдаток; речово-правові, які

включають заставу та утримання. У ЦК України до способів забезпечення виконання зобов'язань, включаючи кредитні правові відносини між юридичними особами, належать: неустойка (штраф, пеня), застава, поручительство та гарантія. Зобов'язання між громадянами або з їх участю забезпечуються завдатком. Однак меті забезпечення виконання кредитних зобов'язань може слугувати застосування не лише способів, визначених ЦК України, а й інших правових заходів, передбачених законом або договором, які сприяють виконанню обов'язків боржника за договором чи обов'язків, які випливають з інших підстав виникнення зобов'язань. Зокрема, може застосовуватися такий спосіб забезпечення виконання кредитних зобов'язань, як страхування [11, с. 87].

Таким чином, кредитні правовідносини - це врегульовані нормами права самотійного виду відносини, які виникають між учасниками майнового обороту з приводу надання грошових коштів і товарно-матеріальних цінностей на визначений термін або з відстрочкою платежу при перерозподілі матеріальних фондів на умовах терміновості, поворотності та платності у вигляді процентів по кредиту.

3.3. Законодавчі колізії регулювання кредитних договорів в Україні

Чинне законодавство України має досить серйозні прогалини та істотні суперечності правових норм у регулюванні правовідносин, що виникають під час укладання кредитних договорів. Серед них, наприклад, неврегульованість режиму банківської таємниці, механізму компенсації моральної шкоди за порушення прав сторін, механізму повернення грошей, наданих кредитодавцем (банківською установою) позичальникам, недосконалість звернення стягнення на заставне нерухоме майно, продаж заставного майна на аукціонах тощо. Ці обставини, а також велика кількість позовів до судових інстанцій у зв'язку з порушеннями учасниками правовідносин зобов'язань під час невиконання та невідповідного виконання умов кредитного договору свідчать про необхідність проведення наукових досліджень з проблем, що постають під час регулювання окремого цивільно-правового інституту, а саме кредитного договору.

Диспозитивні норми чинного законодавства України дозволяють визначити в договорі практично будь-які умови, що в багатьох випадках зводять до мінімуму можливу відповідальність банків перед клієнтами (позичальниками). Водночас банки також не захищені від порушення своїх інтересів.

Велика завантаженість судових інстанцій, відсутність досить чіткого регулювання судової системи, жорсткі рамки нормативно-правових актів подеколи зумовлюють неможливість надання фінансових послуг кредитними організаціями, а в разі їх надання є ймовірність виникнення труднощів з поверненням коштів під час порушення контрагентом своїх зобов'язань.

У зв'язку з цим необхідно вдосконалити чинне законодавство України, що регулює механізм реалізації кредитного договору з метою його ефективного застосування. Так, ст. 55 Закону України «Про банки та банківську діяльність» визначає регулювання відносин банку з клієнтом, а саме: відносини банку з клієнтом регулюються законодавством України,

нормативно-правовими актами Національного банку України та угодами (договорами) між клієнтом та банком; банк зобов'язаний докладати максимальних зусиль для уникнення конфлікту інтересів працівників банку і клієнтів, а також конфлікту інтересів клієнтів банку; банкам забороняється вимагати від клієнта придбання будь-яких товарів чи послуг від банку або від спорідненої чи пов'язаної особи банку як обов'язкову умову надання банківських послуг; банкам забороняється в односторонньому порядку змінювати умови укладених з клієнтами договорів, зокрема, збільшувати розмір відсоткової ставки за кредитними договорами або зменшувати її розмір за договорами банківського вкладу (крім вкладу на вимогу), за винятком випадків, установлених законом [3].

Зважаючи на останнє положення щодо змін умов кредитних договорів з боку банківських установ, не можемо погодитися з їх діями протягом останніх років. Як свідчить судова практика щодо розгляду справ із визнання кредитних договорів недійсними протягом останніх 10 років, спостерігається тенденція порушень умов кредитних договорів саме банківськими установами.

Після узагальнення судової практики, Верховний Суд України наголосив, що суди мають зважати на таке:

- беручи до уваги закріплений Конституцією України принцип незворотності дії в часі законів та інших нормативно-правових актів (ч. 1 ст. 58), усі рішення банку в будь-якій формі (постанова, рішення, інформаційний лист) щодо підвищення відсоткової ставки в односторонньому порядку після 10 січня 2009 року є неправомірними ;

- належним повідомленням боржника про підвищення відсоткової ставки за кредитом є спосіб, визначений сторонами в договорі. Банк має довести, що він повідомив боржника в належний спосіб. На підтвердження доведеності цього факту суд, на нашу думку, може використовувати положення ЦПК, що стосуються процедури направлення повісток і повідомлень (так званий локальний предмет доказування);

- неправомірною є зміна відсоткової ставки навіть у разі належного повідомлення, якщо договором чітко передбачено підписання в таких випадках додаткової угоди;

- потрібно також враховувати поведінку сторін після прийняття рішення банком щодо зміни відсоткової ставки, зважаючи на положення цивільного законодавства про укладення та зміну договору [16, с.19].

Однією з ключових проблем, з якою зіткнулася наша держава та національна фінансова система, є нестабільність валютного (обмінного) курсу гривні у співвідношенні до інших валют. Ця проблема зачіпила усі сектори суспільного життя, та чи не найбільш суттєво вона вплинула на правове становище громадян, які упродовж, особливо минулого року, отримували «валютні кредити» на споживчі та інші потреби, йдеться про кредити, які виражалися в іноземній валюті. За умов стабільності валютного курсу протягом останніх років у громадян не виникало жодних сумнівів у їх спроможності повернути взяті в кредит кошти. Тим більше, що попит на такі кредити «підігрівся» окремими заявами політиків та інших осіб, які компетентно заявляли про стабільність курсу [7, с. 105].

Важливим для вітчизняних банків є прийняття якісної законодавчої бази, в якій необхідно змінити загальну ідеологію роботи із заставним майном. Нинішнє законодавство залишає за боржником пріоритет відновлення платоспроможності над стягненням застави з боку кредитора. А це призводить до того, що багато підприємств просто оголошують себе банкрутом, аби не повернути кредити і заставне майно.

ВИСНОВКИ

Отже, в економічній літературі немає єдиної думки щодо визначення суті кредиту. Кредит визначає взаємовідносини між суб'єктами ринку з приводу позичання грошей та їх цільового використання, повернення з певною обумовленою договором між сторонами винагородою, що є відображенням прояву його сутності і якому притаманні високий ступінь ризику і мала дохідність у процесі обігу.

Відносини за кредитним договором - це врегульовані нормами цивільного права відносини, що носять самостійний характер, виникають на підставі кредитного договору між банками, іншими суб'єктами, які мають право надавати кредит (кредитодавцями), та фізичними чи юридичними особами (позичальниками), які відповідають вимогам, що пред'являються кредитодавцями до позичальників, та передбачають передачу грошових коштів на визначений строк на умовах строковості, поверненості та оплатності у вигляді відсотків за кредитом.

Кредитний договір – угода, за якою одна сторона (позичкодавець) надає під відповідне забезпечення другій стороні (позичальникові) гроші, а позичальник зобов'язується повернути борг у встановлений термін і сплатити за це відсотки. Основною вимогою до чинності кредитного договору є погодження сторонами усіх істотних умов, які встановлюються Цивільним Кодексом України, Господарським Кодексом України, Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та іншими нормативно-правовими актами.

Як юридичний факт договір належить до правомірних дій, що вчиняються з волі його учасників і спрямовуються на виникнення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків. Проте роль договору не обмежується тільки тим, що він впливає на динаміку цивільних правовідносин (породжує, змінює або припиняє їх), а й відповідно до вимог законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності, добросовісності

та справедливості визначає зміст конкретних прав та обов'язків учасників договірної зобов'язання. У цьому розумінні договір виступає засобом регулювання поведінки сторін у цивільних правовідносинах.

На підставі аналізу історичних джерел доведено, що на сьогодні, значна низка прийнятих законодавчих актів, не дивлячись на максимальну зарегульованість вказаних відносин, не може забезпечити постійного та належного захисту прав позичальників чи кредиторів, оскільки в цих нормативно-правових актах чітко не зазначено дієвих і практичних механізмів захисту позичальників, механізми захисту банків та інших кредитних установ, які є учасниками кредитних відносин.

З метою недопущення зловживання кредитними установами своїми правами кредитора, існують засоби державно-правового регулювання відносин за кредитним договором, які дисциплінують учасників відносин на всіх їх стадіях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV (редакція від 07 березня 2018 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22. - Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV (редакція від 07 березня 2018 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356.
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07 грудня 2000 року № 2121-III (редакція від 04 травня 2018 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 5-6. - Ст.30.
4. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року № 2664-III (редакція від 01 січня 2017 року) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 1.– Ст.1.
5. Алієва В. Н. Суб'єкти кредитних правовідносин: характеристика змісту та правовий статус / В. Н. Алієва, С. В. Форостяна // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / голов. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – Вип. 24. Т. 2. – С. 117–120.
6. Білько О. П. Проблеми правового визначення кредиту / О. П. Білько // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2010. - № 1. - С. 51-54.
7. Білько О. П. Характеристика кредитного законодавства та його недоліки / О. П. Білько // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2014. - № 3. - С. 104-107.
8. Гернего Ю. О. "Кредит" у контексті класичних теорій та економічної думки сучасності / Ю. О. Гернего // Фінанси, облік і аудит. - 2013. - Вип. 1. - С. 29-40.

9. Голик М. В. Правові колізії у законодавчому забезпеченні кредитної діяльності / М. В. Голик, В. В. Сопко // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2011. - Вип. 8. - С. 88-94.
10. Громова А. О. Щодо проблемних питань кредитних зобов'язань / А. О. Громова // Молодий вчений. — 2016. — №12. — С. 575-578.
11. Дерев'янко Б. В. Правове регулювання захисту прав суб'єктів господарювання: Навч. посібник. — Донецьк : Видавничий дім «Кальміус», 2013. — 147 с.
12. Кармазін В. Я. Проблеми правового регулювання умов кредитування / В. Я. Кармазін // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2013. - № 2. - С. 19-23.
13. Малахова О. Кредитна угода як основа ефективної взаємодії банків з позичальниками / О. Малахова // Українська наука: сучасне минуле, майбутнє. – 2011. – Вип. 16. – С. 165-173.
14. Мироненко М. Правове регулювання відносин за кредитним договором / М. Мироненко // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки». – 2015. - №1(6). – С. 106-110.
15. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О. А. Беянович, О. М. Вінник, В. С. Щербина [та ін.]; / за заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини. — 3-тє вид., переробл. і допов. — К. : Юрінком Інтер, 2012 . — 776 с.
16. Пандурська А. Законодавче регулювання кредитного договору: новели та практичні рекомендації / А. Пандурська // Віче. - 2013. - № 16. - С. 18-21.
17. Поливач В. О. Правова природа справ, що виникають із кредитних правовідносин, та процесуальні проблеми їх розгляду / В. О. Поливач // Адвокат. - 2012. - № 9. - С. 41 - 44.
18. Поляк Н. П. Теоретичні аспекти сутності кредиту / Н. П. Поляк // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2014. - № 6(1). - С. 185-188.

19. Сидор Г. В. Теоретичні аспекти переосмислення сутності кредиту / Г. В. Сидор // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. - 2012. - Вип. 36. - С. 258-264.
20. Соколенко К. О. Обґрунтування поняття кредиту і стадій його руху / К. О. Соколенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. - 2014. - Вип. 38. - С. 400-409.
21. Шебуєва В. А. Узагальнення практики застосування місцевими судами м. Києва та Апеляційним судом міста Києва законодавства, що регулює захист прав споживачів, у справах про визнання кредитних договорів недійсними за 2013-2015 рр. / В. А. Шебуєва // Судова апеляція. - 2016. - № 2. - С. 107-123.